

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת צו תשפ"ג | גליון מס' 389

נאצו'. 'המררו אמרי א-ל', רומז לדיכיה שהוציא יוסף על אחיו בפני אביו, (ראה בראשית רבה פד ז). 'ועצת עליון נאצו' בא לרמוז, כי על אף שאחיו שנאו אותו, לא היה לו לשונאם עבור זה. משום שהיה הכל בעצת עליון, כדי שיקרע הים בפניהם, (ראה שם ח). ועוד, כי מה שבטח בשר המשקים ולא השליך רק על ה' יהבו, גם זה נחשב לו בצדקתו כאילו נאץ עצת עליון. גם על זה נרמז בהמשך הפסוקים, 'כשלו ואין עוזר'. היינו שכשל בעצה זו, שכן 'ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו', (בראשית מ כג). אחר כך, הזכיר דוד את חולה שנתרפא, שמרמז על המלך חזקיהו, (ראה בארוכה במלכים ב כ ובישעיה לח).

והנה הסיבה שבגינה חלה חזקיהו, היתה משום שלא עסק בפריה ורבייה, (ראה ברכות י). ומאחר ומי שאין לו בנים חשוב כמת, לכן נענש מידה במידה, שאמר לו ישעיהו הנביא, 'מת אתה ולא תחיה'.

וכל עניינו נרמז כאן במזמור. כנגד מה שחטא חזקיהו, אמר הכתוב 'אווילים מדרך פשעם ומעוונותיהם יתענו'. על מה שהתנבא לו ישעיהו שימות, נאמר כאן 'ויגיעו עד שערי מות'. ומה שהשיבו חזקיהו לישעיהו, 'כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, על יתייאש עצמו מן הרחמים', על זה אמר הפסוק, 'ויזעקו אל ה' בצר להם'. והנה לבסוף, אחר שהתפלל חזקיהו, שלח ה' ביד ישעיהו לבשרו שיתרפא, (ישעיה שם ה). וכן אומר דוד במזמורנו, 'ישלח דברו וירפאם'.

אחרונים במזמור, נזכרים יורדי הים. זאת, משום שהם רומזים אל יונה הנביא, אשר נפל

הנה דינם של אותם ארבעה: יורדי הים, הולכי מדבריות, חולה וחבוש, אשר מוטל עליהם חיוב מיוחד להודות, נלמד ממזמור קז שבספר תהילים. באותו מזמור, מפרט דוד המלך את ארבעת המקרים הללו, כאשר בסיומו של כל אחד מהם, הוא מזכיר 'יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם'.

לכשנתבונן בסדר הדברים בפסוקים ובגמרא, נמצא כי ישנו שינוי ביניהם. סדר הזכרת המאורעות כפי שמופיע בתהילים הוא: מדבר, חבוש, חולה וים. ואילו סדרם בדברי רב הינו: ים, מדבר, חולה וחבוש. דבר זה אומר דרשני. ויש לבאר הדברים בטוב טעם, כי הפסוק הזכיר המאורעות, על פי סדר הדורות.

צרתם של הולכי המדבר, נכתבה ראשונה בתהלים, משום שהיא מוזכרת ראשונה בתורה שבכתב. זאת, במעשה של הגר וישמעאל בנה, כמו שנאמר (בראשית כא יד) 'ותלך ותתע במדבר באר שבע'. ולאחר מכן, 'ויכלו המים מן החמת'. וזהו ממש מה שנזכר בתהילים בהולכי המדבר, 'רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף'.

אחרי כן הזכיר, את עניינם של החבושים בבית האסורים. ורמז בזה, על יוסף הצדיק שהיה נתון במשמר בית הסוהר. ואמר הפסוק 'יושבי חושך וצלמות אסירי עני וברזל', אשר זהו כמו שמצאנו אצל יוסף, שנאמר בו (תהילים קה יח) 'עיניו ככבל רגלו ברזל באה נפשו'. וכן דרשו ביוסף (בראשית רבה פט א), את הפסוק (איוב כג ג), 'קץ שם לחושך'.

עוד נרמז כאן במזמור, הטעם שהיה יוסף חבוש בבית האסורים, 'כי המרו אמרי אל ועצת עליון

אשר יש לנו לעמוד על משמעותם. הנה כאשר מדבר בהולכי מדבריות, הוא מזכיר את ישועתם בלשון הצלה, ויצילים. בחבוש ובחולה נזכרת לשון ישועה, ויושיעם. ובירודי הים, נאמר בלשון יציאה, ויוציאם.

ונבארם אחת לאחת.

מה שהזכיר בהולכי מדבריות לשון הצלה, יש לבאר על פי המשל הנזכר בגמרא (סוטה כא.), בזה הלשון: 'משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה, ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ומחיה רעה ומן הליסטים, ואינו יודע באיזה דרך מהלך. נזדמנה לו אבוקה של אור, ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטים. כיון שעלה עמוד השחר, ניצל מחיה רעה ומן הליסטים, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים, ניצל מכולם.

לכן, כאשר אומר על הולכי המדבר, 'זידריכם בדרך ישרה', אל פרשת דרכים המובילה, 'ללכת אל עיר מושב', מתאים להשתמש בלשון הצלה, אחר שניצולו מן הסכנות כולן.

בחבוש ובחולה הזכיר לשון ישועה, על פי מה כתב הרד"ק בביאור תיבת ישועה, ששורשה מלשון שומע תפילה. שהרי הישועה באה, מחמת ששמע ה' את תפילת הנושע.

והנה בחולה ובחבוש, היה צד לומר שלא ישמע ה' ויקבל תפילתם, אחר שהשתדלו להצלתם בדרך הטבע. החולה, בדרישתו ברופאים. והחבוש, בהשתדלותו אצל הקרובים למלכות. זאת, במקום לשים את כל מבטחם רק בה'. לכן נזכר בהם לשון ישועה, לרמוז ששומע ה' תפילתם, הגם כי אינם כל כך ראויים לכך.

וטעם שהזכיר ביורדי הים לשון יציאה, משום שגם אם וכאשר ניצולו מסערה אחת, עדיין לא נושעו בשלימות. כי שמא יבואו להם בהמשך, רוחות וסערות נוספות. נמצא איפה, כי אין ישועתם בטוחה, עד שיצאו לגמרי מן הים. לכן אמר בהם הכתוב, 'ויוציאם'.

(זרע שמשון שם)

למצולות ים, ככתוב (יונה א ג) 'ותשליכני מצולה בלבב ימים תהום יסובבני'. וזהו שנאמר כאן, 'יורדי הים באניות', כי בתחילה היה יונה נוסע באנייה. ולאחר מכן, 'המה ראו מעשי ה' ונפלאותיו במצולה'. כמו כן, הפסוק 'ויעמד רוח סערה', אף הוא זהה עם מה שארע ביונה. כמו שנאמר (שם ד), 'זה' הטיל רוח סערה אל הים'. והוסיף לומר 'וכל חכמתם תתבלע', היינו שכל ההתחכמויות שעשו נוסעי האנייה להקל מכובדה, כדי שלא יצטרכו להשליך את יונה אל הים, לא הועילו במאומה וכאילו נבלעו להם.

בסופו של דבר, 'ויועקו אל ה' ומצוקותיהם יוציאם'. אמר ומצוקותיהם בתוספת וא"ו, שלא נאמר כן בשלושת המאורעות האחרים. כי היו ליונה שתי הצלות. שבתחילה היה בתוך דג נקיבה והיה מצטער, עד שפלט אותו הדג ונבלע על ידי דג זכר, (ראה במדרש שם). והצלה שנייה, שהתקבלה תפילתו של יונה והטילו הדג, חזרה אל היבשה.

(זרע שמשון שם. עיי"ש עוד איך שביאר את סדר הדברים בגמרא)

בפתיחתו של מזמור ההודיה (תהלים קז), נאמר 'יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר'. והדקדוק מבואר, כי לכאורה היה לו לומר, אשר גאלם מצרה. שכן, גם אם לחבוש ישנו איש צר, מה שייך להזכיר צר ואויב באחרים, ביורדי הים, בהולכי מדבריות ובחולה.

ונראה לומר, שאין הכוונה כלל לצר ואויב בשר ודם, כי אם לשטן המקטרג בשעת הסכנה. ובא הפסוק לרמוז לנו כאן על גודל חסדי ה', שמציל את כל הארבעה השרויים בשעת הסכנה, מקטרוגו של השטן, הצר הצורך אותנו.

(זרע שמשון שם)

עוד מצאנו במזמור זה, שינויי לשון נוספים,